

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ

ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งหมายที่จะเสนอปัญหาที่ได้พบหลังจากได้ศึกษาในเรื่องการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมที่มีผลเป็นโมฆียะ ตามบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะตามกฎหมายครอบครัวไทย และเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะตามกฎหมายต่างประเทศดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ซึ่งในปัญหาแต่ละกรณีที่จะได้นำเสนอนั้น มีเหตุมาจากความบกพร่อง และความไม่ชัดเจนในบทบัญญัติแห่งกฎหมายครอบครัวไทย อันเกิดจากบทบัญญัติที่สั้นและกระชับมากจนเกินไป จนทำให้เกิดปัญหาในการตีความในบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งปัญหาในเรื่องความแตกต่างของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของโมฆียะกรรมตามบรรพ 1 กับเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ ตามบรรพ 5 ในกรณีที่มีเหตุเดียวกัน แต่เนื้อหาของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้จะสามารถนำบทบัญญัติในบรรพ 1 ที่บัญญัติไว้ชัดเจนกว่ามาปรับใช้ในเรื่องเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะในบรรพ 5 ได้หรือไม่เพียงใด รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหาเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ ตามกฎหมายครอบครัวไทย เทียบเคียงกับเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะตามกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้ในรายละเอียดของแต่ละปัญหาผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบปัญหาที่นำเสนอกับ โมฆียะกรรมตามบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะตามกฎหมายต่างประเทศที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 3 เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือข้อบกพร่อง และเพื่อความชัดเจนในบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องเหตุแห่งการสมรสที่เป็น โมฆียะตามกฎหมายครอบครัวไทยต่อไป

4.1 กรณีปัญหาเกี่ยวกับอายุคู่สมรส

ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอายุคู่สมรส จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าบทบัญญัติในประเด็นเกี่ยวกับเงื่อนไขในการสมรส กรณีอายุคู่สมรสนั้น ในกฎหมายครอบครัวไทย ได้มีบทบัญญัติในเรื่องเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรสในมาตรา 1448 โดยกฎหมายกำหนดว่าการสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ จากการศึกษาผู้เขียนได้ศึกษามาพบว่า เงื่อนไขในการสมรสกรณีอายุคู่สมรสนี้ เป็นบทบัญญัติที่มีมาตั้งแต่เริ่มมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งแรก พ.ศ. 2478

โดยบทบัญญัติแต่เดิมนั้นเป็นเพียงเงื่อนไขการสมรสของชายและหญิงเท่านั้น ซึ่งกฎหมายกำหนดว่าชายจะต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ และหญิงต้องมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ หากชายหญิงทำการสมรสไม่ถูกต้องตามเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรสถือเป็นเหตุให้ศาลเพิกถอนการสมรสได้ อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2519 ได้มีการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ที่ได้บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงได้มีการแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุคู่สมรสให้ชายและหญิงทำการสมรสได้เมื่ออายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ หลังจากนั้นต่อมาได้มีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องอายุคู่สมรสอีกเลยจากการศึกษาผู้เขียนพบว่าเมื่อกฎหมายมิได้มีการแก้ไขเกี่ยวกับอายุคู่สมรสมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน หากเปรียบเทียบกับในยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ผู้เขียนเห็นว่าการสมรสซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันครอบครัวนั้น ควรที่จะมีการวางแผนครอบครัวเพื่อการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศ ดังนี้ ภาวะของชายหญิงคู่สมรส ความพร้อมในการมีบุตร และความรับผิดชอบในครอบครัวจึงต้องสัมพันธ์กัน ซึ่งผู้เขียนพิจารณาว่าหากชายหญิง คู่สมรสอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์สามารถทำการสมรสได้นั้น ตามความเป็นจริงแล้วคู่สมรสนั้นยังอยู่ในวัยที่ควรได้รับการศึกษา อีกทั้งยังมีภาวะที่น้อยเกินไปจึงยังไม่เหมาะสมที่จะทำการสมรส ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว และต่อสังคมได้ อีกทั้งการที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องอายุคู่สมรสได้มีการบัญญัติไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 และได้มีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2519 จนถึงปัจจุบันภายหลังจากการแก้ไขเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี หากเปรียบเทียบกับยุคสมัยในปัจจุบันถือว่าเป็นบทบัญญัติที่ล้าสมัย เนื่องด้วยอายุคู่สมรสที่ยังน้อยเกินไปนั่นเอง

นอกจากนี้การที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าในสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธรัฐสวิส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และในมลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติให้ชายหญิงคู่สมรสทำการสมรสได้เมื่อมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ดังนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการที่ในประเทศต่าง ๆ ได้มีบทบัญญัติในเรื่องอายุคู่สมรสไว้ว่าต้องมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์นั้นถือว่าเป็นอายุที่เหมาะสมสำหรับการสมรสแล้ว ประกอบกับหากเปรียบเทียบกับสภาวะในสังคมไทยในยุคปัจจุบัน หากคู่สมรสอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์จะมีความพร้อมในการทำการสมรสมากกว่า อีกทั้งหากพิจารณาในเรื่องของการได้รับการศึกษาของผู้เยาว์ จะพบว่าหากชายหญิงที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์โดยทั่วไปจะจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับชั้นปริญญาวิชาชีพแล้วสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ จึงมีความพร้อมในการเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าอายุ 17 ปีบริบูรณ์ เมื่อชายหญิงคู่สมรสมีภาวะ ภาวะความพร้อมและความรับผิดชอบมากขึ้นย่อมส่งผลให้ลดปัญหาการหย่าร้างของคู่สมรสได้อีกเช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า

เพื่อการพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศ และพิจารณาจากสภาพวุฒิภาวะของชายหญิงคู่สมรส จึงควรทำการแก้ไขอายุคู่สมรสให้มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์

4.2 กรณีปัญหาเกี่ยวกับการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง

การพิจารณาปัญหาอันเกี่ยวกับการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง จากการศึกษา ผู้เขียนขอแบ่งแยกประเด็นปัญหาเป็นสามประการ คือ ปัญหากรณีการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม ปัญหาการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยการนิ่ง และปัญหากรณีคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลั่นแกล้งซึ่งกันและกัน

1) ปัญหากรณีการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม

การพิจารณาปัญหาประการแรกนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มาตรา 1506 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะไว้เพียงว่า ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งอันถึงขนาดถ้ามิได้มีกลั่นแกล้งนั้นจะไม่ทำการสมรส และในมาตรา 1506 วรรคสอง ได้บัญญัติข้อยกเว้นในกรณีการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งไว้เพียงว่า หากการสมรสอันเกิดจากการกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม โดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ได้รู้เห็นด้วยการสมรสไม่เป็น โมฆียะ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หากการสมรสเกิดจากกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม การสมรสเป็น โมฆียะ เฉพาะกรณีคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งรู้เห็นด้วย เมื่อผู้เขียนได้พิจารณาจากบทบัญญัติในบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 159 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในกรณีการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมเพราะถูกกลั่นแกล้ง มีผลทางกฎหมายคือนิติกรรมดังกล่าวเป็นโมฆียะ ซึ่งการถูกกลั่นแกล้งต้องถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกลั่นแกล้งดังกล่าว การแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมคงจะไม่ได้กระทำขึ้น และในบทบัญญัติมาตรา 159 ยังได้บัญญัติเรื่องการแสดงเจตนาเพราะถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลภายนอกไว้เช่นกัน โดยมีสาระสำคัญบัญญัติว่า การแสดงเจตนาจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะรู้ถึงกลั่นแกล้งนั้น จากการศึกษาหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้เขียนพบเห็นประเด็นปัญหาอันเกิดจากการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สามในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งควรจะรู้ว่ามิบุคคลที่สามใช้กลั่นแกล้งกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นจะมีผลทางกฎหมายอย่างไร หรือหากมีพฤติการณ์ที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งนั้นควรจะรู้ แต่คู่สมรสคนดังกล่าวใช้วิธีหลบเลี่ยงว่าไม่รู้เพื่อการสมรสมีผลสมบูรณ์ ทั้งที่เจตนาในใจของคู่สมรสที่ควรจะรู้ว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งของตนนั้นได้เข้าทำการสมรสเพราะถูกบุคคลที่สามใช้กลั่นแกล้ง อันจะมีผลทำให้การสมรสที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการแสดงเจตนาในการสมรสบกพร่องและเป็นเหตุให้การสมรสเป็นโมฆียะ อีกทั้งจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายครอบครัวต่างประเทศ พบว่าในแต่ละประเทศมีเพียงบทบัญญัติเรื่องการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง บางประเทศ

มีบทบัญญัติกรณีการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สามโดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งรู้เห็นด้วย และพบว่าไม่มีประเทศใดมีบทบัญญัติในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการใช้กลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สาม โดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งควรจะารู้ถึงกลั่นแกล้งของบุคคลที่สามนั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้การสมรสเป็นโมฆียะ อันจะทำให้ผลทางกฎหมายในกรณีดังกล่าวเกิดความเป็นธรรมแก่คู่สมรสฝ่ายที่ถูกบุคคลภายนอกใช้กลั่นแกล้งโดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีเหตุอันควรที่จะรู้ถึงกลั่นแกล้งดังกล่าว เพราะการสมรสควรจะเกิดขึ้นจากความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ดังนั้นเหตุที่จะทำให้การสมรสไม่เป็นโมฆียะ ต้องเป็นกรณีที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่รู้ถึงการใช้กลั่นแกล้งของบุคคลที่สามหรือไม่ควรจะรู้ถึงการใช้กลั่นแกล้งของบุคคลที่สามโดยแท้จริง ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อลดปัญหาในการปรับใช้หลักกฎหมายกรณีเหตุแห่งการสมรสเป็นโมฆียะกับกรณีเรื่องการสมรสอันเกิดจากการใช้กลั่นแกล้งโดยบุคคลที่สามโดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งควรจะรู้ถึงกลั่นแกล้งของบุคคลที่สาม จึงควรทำการแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ต่อไป

2) ปัญหาการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยการนิ่ง

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยการนิ่งนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพ 5 ไม่มีบัญญัติไว้ดังเช่นใน บรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 162 กรณีการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมสองฝ่าย ซึ่งคู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสีย ไม่แจ้งข้อความจริง หรือมิได้แจ้งคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การทำนิติกรรมนั้นถือว่าเป็นเกิดจากกลั่นแกล้ง และหากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันเป็นโมฆียกรรมนั้นก็คงจะมีได้กระทำขึ้น เมื่อบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักกฎหมายครอบครัว ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาว่า หากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งไม่แจ้งข้อเท็จจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญในการสมรส และพิสูจน์ได้ว่าถ้ามีการแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าว การสมรสของทั้งสองฝ่ายจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน จะมีผลทางกฎหมายอย่างไร จึงก่อให้เกิดปัญหาจากการใช้กฎหมาย จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนพบว่าไม่มีประเทศใดเลยที่บัญญัติเรื่องการสมรสอันเกิดจากการใช้กลั่นแกล้งโดยการนิ่ง มีเพียงสมาพันธ์รัฐสวิสที่บัญญัติในเรื่องการปกปิดอาการป่วยจากโรคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตัวคู่สมรสเองหรือของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอันถือว่าเป็นเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ และในประมวลกฎหมายครอบครัวแห่งมลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา ได้มีบทบัญญัติในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งปกปิดเรื่องของตนเองได้หย่าร้างกับคู่สมรสคนก่อน ถือเป็นเหตุแห่งการเพิกถอนการสมรสเช่นกัน ดังนั้นแม้ในประมวลกฎหมายแพ่งสวิส และในประมวลกฎหมายครอบครัวแห่งมลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา จะไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้งโดยการนิ่งไว้โดยตรงก็ตาม แต่

ผู้เขียนเห็นว่าการปกปิดข้อเท็จจริงบางประการก็ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งของการใช้กลฉ้อฉลโดยการนิ่ง เนื่องจากคำว่ากลฉ้อฉล ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่ากลฉ้อฉล หมายถึงการใช้อุบายหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือการจงใจปิดบังซ่อนเร้นข้อความจริงเพื่อให้ผู้อื่นหลงผิดจนเข้าทำนิติกรรมหรือจนคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อกำหนดอันเป็นภาระอันหนักขึ้นกว่าที่คู่กรณีฝ่ายนั้นจะยอมรับโดยปรกติ ดังนั้น การจงใจปิดบังซ่อนเร้นหรือการปกปิดถือว่าเป็นการใช้กลฉ้อฉลโดยการนิ่งเช่นกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหากมีปัญหาอันเกิดจากการสมรสโดยถูกกลฉ้อฉลโดยการนิ่ง หรือแม้กระทั่งกรณีปกปิดข้อเท็จจริงบางประการที่มีความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ซึ่งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในการใช้ชีวิตร่วมกัน หากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่ถูกปกปิดทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วไม่ทำการสมรส การปกปิดข้อเท็จจริงนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ เช่น การปกปิดกรณีเป็นคนรักร่วมเพศ การปกปิดโรคติดต่อที่เป็นอันตรายร้ายแรง เป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือป่วยเป็นหมันไม่สามารถมีบุตรได้ เป็นต้น ถือว่าการสมรสนั้นเกิดจากการใช้กลฉ้อฉล ดังนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการใช้กลฉ้อฉลโดยการนิ่ง และในส่วนของ การปกปิดข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ถึงขนาดว่าถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวจะไม่ทำการสมรสนี้ จึงควรที่จะทำการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สมรส และเพื่อความชัดเจนในการนำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ต่อไป

3) ปัญหากรณีคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉลซึ่งกันและกัน

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาด้วยบทกฎหมายครอบครัวไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 พบว่า ไม่มีบทบัญญัติกรณีคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉลซึ่งกันและกันในการเข้าทำการสมรส ผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่ากรณีการสมรสดังกล่าวได้เกิดขึ้นจากการที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายแสดงเจตนาในการสมรสบกพร่องทั้งคู่ก็ตาม อันเป็นเหตุให้การสมรสเป็นโมฆียะ ซึ่งปัญหาดังกล่าวผู้เขียนพบว่าผลที่จะเกิดตามมาในภายหลังคือสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนจากคู่สมรสฝ่ายที่รู้เห็นเป็นใจในการใช้กลฉ้อฉลเพื่อทำการสมรส ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1513 ได้บัญญัติกรณีคู่สมรสที่ถูกฟ้องเพิกถอนการสมรสได้รู้เห็นเป็นใจในเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ คู่สมรสนั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับต่อกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน เนื่องจากการสมรสนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อการสมรสเกิดจากคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉลซึ่งกันและกัน จึงไม่ถือว่าแต่ละฝ่ายได้รับความเสียหายต่อกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ทั้งสองฝ่ายจึงไม่สามารถเรียกค่าทดแทนความเสียหายจากอีกฝ่ายหนึ่งได้

ผู้เขียนเห็นว่าในบทบัญญัติมาตรา 1513 ได้บัญญัติในส่วนของ การสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้รู้เห็นเป็นใจในเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆียะ คู่สมรสนั้นจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับต่อกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ไว้ชัดเจนดีแล้ว แต่ปัญหาที่กรณีคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างใช้กลฉ้อฉลซึ่งกันและกันในการเข้าทำการสมรส ควรจะต้องมีบทบัญญัติให้ชัดเจนว่าเป็นเหตุให้การสมรสเป็น โมฆียะ และคู่สมรสทั้งสองฝ่ายไม่สามารถเรียกค่าทดแทนจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ ซึ่งเป็นบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดในมาตรา 1513 นั้นเอง

4.3 กรณีปัญหาเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่

การสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ถือว่าการคู่สมรสแสดงเจตนาในการสมรสบกพร่องในการพิจารณาปัญหาอันเกี่ยวกับการสมรสที่เกิดจากการข่มขู่ ผู้เขียนมุ่งพิจารณาในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายในกฎหมายครอบครัวไทย ซึ่งเป็นบทบัญญัติในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยปัญหาดังกล่าวมีเหตุมาจากถ้อยคำและองค์ประกอบของบทบัญญัติในมาตรา 1507 ทำให้เกิดความไม่ชัดเจน อันเป็นผลทำให้การปรับใช้หลักกฎหมายในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ครอบคลุมเพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ซึ่งเป็นบทบัญญัติกรณีการดำเนินการนิติกรรมอันเกิดจากการข่มขู่ โดยบทบัญญัติในบรรพ 1 มีความชัดเจน และสามารถนำมาปรับใช้ครอบคลุมกับข้อเท็จจริงได้มากขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่า การสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสมรส เพราะในทุก ๆ ประเทศที่ผู้เขียนได้ศึกษามาในบทที่ 3 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ หากจะแตกต่างกันก็เพียงแก่ผลของการสมรสว่ามีผลทางกฎหมายว่าทำให้การสมรสเป็นโมฆียะ หรือเป็นเหตุแห่งการเพิกถอนการสมรสเท่านั้น

กรณีการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ ผู้เขียนขอแบ่งประเภทของปัญหาเป็น 2 ประการ คือ ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของการข่มขู่เพื่อให้คู่สมรสทำการสมรส และปัญหาเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอก

1) ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของการข่มขู่เพื่อให้คู่สมรสทำการสมรส

จากการศึกษาพบว่าในกฎหมายครอบครัวไทยมาตรา 1507 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มีบทบัญญัติในกรณีคู่สมรสทำการสมรสโดยถูกข่มขู่ต้องถึงขนาดว่า ถ้ามิได้มีการข่มขู่ขึ้นก็จะไม่มีการสมรส โดยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับลักษณะของการข่มขู่แต่ประการใด เมื่อพิจารณาในกฎหมายต่างประเทศ มีบทบัญญัติในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ไว้เช่นกัน แต่จากการที่ผู้เขียนศึกษาแล้วพบว่า บทบัญญัติในกฎหมายต่างประเทศส่วนมากเป็นเพียง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่เท่านั้น มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการข่มขู่ว่าเป็นอย่างไร มีลักษณะแบบใด

สำหรับในประเทศอังกฤษ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่เป็นเหตุให้การสมรสเป็นโมฆียะ โดยการข่มขู่ดังกล่าวต้องเป็นการข่มขู่ถึงชีวิตและอิสรภาพ และมุ่งไปที่ผลกระทบของการข่มขู่มากกว่าลักษณะของการข่มขู่ ดังเช่นในคดี *Hirani V Hirani* (1982)¹ และพบว่าในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีบัญญัติว่าหากการสมรสมีการข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัวจนยินยอมทำการสมรสหรือใช้ความเคารพนับถือมาเป็นเหตุข่มขู่ให้ทำการสมรสแล้ว ก็สามารถทำการเพิกถอนการสมรสได้ ดังนี้จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในกฎหมายครอบครัวไทยและบทบัญญัติในกฎหมายต่างประเทศได้บัญญัติเพียงว่า การสมรสอันเกิดจากการข่มขู่เป็น โมฆียะหรือเป็นเหตุแห่งการเพิกถอนการสมรสเท่านั้น มิได้บัญญัติถึงพฤติการณ์ของการข่มขู่แต่อย่างใด หรือมีลักษณะอย่างไร อันจะถือได้ว่าร้ายแรงถึงขนาดให้การสมรสเป็น โมฆียะ หรือเป็นเหตุแห่งการเพิกถอนการสมรส

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการข่มขู่ ในมาตรา 164 ว่าการข่มขู่ที่จะทำให้เกิดตกเป็น โมฆียะนั้น จะต้องเป็นการข่มขู่ที่จะให้เกิดภัยอันใกล้จะถึงและร้ายแรงถึงขนาดที่จะจูงใจให้ผู้ถูกข่มขู่มีมูลต้องกลัว ซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่เช่นนั้น การนั้นก็คงจะมีได้กระทำขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในบรรพ 1 ในเรื่องการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมอันเกิดจากการข่มขู่มีถ้อยคำค่อนข้างชัดเจน ดังนี้หากมีปัญหาเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทำการสมรสด้วยนั้น พฤติการณ์ของการข่มขู่อย่างใดจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการข่มขู่ที่ถึงขนาดที่จะทำให้เกิดเหตุให้การสมรสที่เกิดขึ้นเป็น โมฆียะ เพื่อกำจัดข้อบกพร่องอันเกิดจากการบัญญัติถ้อยคำในฉบับกฎหมาย อันจะก่อให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กฎหมายในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่มีขอบเขตครอบคลุมเพียงใด หรือมีพฤติการณ์ของการข่มขู่อย่างไรที่จะถือว่าถึงขนาดเป็นเหตุให้การสมรสเป็น โมฆียะ หากมีบทบัญญัติในกฎหมายครอบครัวไทยให้เกิด

¹ คดี *Hirani V. Hirani* (1982) ในคดีนี้เป็นกรณีที่หญิงถูกข่มขู่ให้ทำการสมรส หากไม่ทำการสมรสจะถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านหรือถูกขับไล่ออกจากครอบครัวของเธอ ดังนี้จึงเป็นกรณีที่คู่สมรสเข้าทำการสมรสเพราะถูกข่มขู่อย่างรุนแรงโดยไม่มีทางเลือก แม้ว่าจะเป็นชนบทรรมนิยมประเพณีของกลุ่มชนบางพวก โดยในคดีนี้ศาลยอมรับว่าความกดดันทางสังคมมีผลต่อการสมรส การสมรสดังกล่าวจึงเป็น โมฆียะ เป็นคดีที่กล่าวถึงการข่มขู่และทำให้เกิดกลัวอันเป็นเหตุให้การสมรสเป็น โมฆียะ ต้องเป็นการข่มขู่ถึงชีวิตหรืออิสรภาพ และในคดีนี้การข่มขู่ได้มุ่งไปที่ผลกระทบของการข่มขู่มากกว่าลักษณะของการข่มขู่. Law Teacher. (2016). *Duress-Family Law*. (Online). Available: <https://www.lawteacher.net/study-guides/family-law/duress-family-law-marriage.php>. [2017, July 15].

ความชัดเจนยิ่งขึ้นก็จะทำให้ไม่เกิดปัญหาในการปรับใช้บทกฎหมายดังกล่าวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะทำการแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ต่อไปภายหน้าอันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคมต่อไป

2) ปัญหาเกี่ยวกับการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอก

ปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบัญญัติของถ้อยคำตามกฎหมายครอบครัวไทย ประเด็นต่อมาคือ หากมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นเกี่ยวกับการสมรสที่เกิดจากการข่มขู่ของบุคคลภายนอก จะเป็นเหตุทำให้การสมรสเป็นโมฆียะหรือไม่เพียงใด เนื่องจากกฎหมายครอบครัวไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กฎหมาย เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมอันเกิดจากการข่มขู่ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการข่มขู่โดยบุคคลที่สามไว้ในมาตรา 166 ว่าการข่มขู่ยอมทำให้การแสดงเจตนาเป็น โมฆียะแม้บุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่าทั้งในกฎหมายต่างประเทศและในกฎหมายครอบครัวไทยต่างก็ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่ของบุคคลภายนอกไว้ เนื่องจากผลทางกฎหมายจะต้องถือว่าคู่สมรสฝ่ายที่ถูกข่มขู่ นั้นเข้าทำการสมรสโดยขัดต่อหลักอิสระในการแสดงเจตนา แม้การแสดงเจตนาสมรสนั้นจะเกิดจากการข่มขู่ของบุคคลภายนอกก็ตาม ผู้เขียนจึงเห็นว่า การข่มขู่โดยบุคคลภายนอกก็ต้องถือว่าเป็นเหตุที่ทำให้การสมรสเป็น โมฆียะได้ด้วยเช่นกัน แม้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะมีได้รู้เห็นด้วยกับบุคคลภายนอกนั้นก็ตาม ทั้งนี้เพราะการข่มขู่ให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทำการสมรสเป็นกรณีที่ร้ายแรงยิ่งกว่าการใช้กลล่อนลน เนื่องจากการสมรสอันเกิดจากการใช้กลล่อนลนของบุคคลภายนอก คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรู้เห็นด้วย การสมรสจึงเป็น โมฆียะ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาคความไม่ชัดเจนและช่องว่างแห่งกฎหมายในเรื่องการสมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอก จึงควรมีการบัญญัติถ้อยคำในตัวบทกฎหมายเพิ่มเติมให้การ สมรสอันเกิดจากการข่มขู่โดยบุคคลภายนอกตกเป็น โมฆียะเพื่อจะได้ไม่มีปัญหาในการตีความกฎหมายในเรื่องนี้อีกต่อไป